

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 7

15 februari 1970

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar

Overige landen f 12,50 per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Verklaringen hoofdbestuur komen in discussie

Toen het hoofdbestuur van het Verbond zich indertijd bij de Maagdenhuiskwestie met een officiële uitspraak in de openbare discussie mengde, hebben verscheidene leden ons op de vingers getikt. Sommigen hebben zelfs voor het lidmaatschap bedankt. Maar toen het hoofdbestuur enige tijd later zijn mond hield bij de zaak van de drie Bredase oorlogsmisdadigers, kon het verwijt worden gehoord: „Het verbond zweeg weer als een graf”.

Als we met zijn vijftien in het hoofdbestuur bij elkaar zitten, gebeurt het verschillende malen, dat we in heftige discussie raken over kwesties zoals hierboven zijn gesteld. Om voorlopig tot een oplossing te komen, hebben we de stelregel aangenomen nooit een officiële uitspraak te zullen doen, waarvan we zeker weten dat die op onoverkoombare bezwaren van één of meer leden van het hoofdbestuur stuit.

We vermoeden dan dat dezelfde bezwaren eveneens bij een gedeelte van de leden van het Verbond leven. Maar we zijn hier niet zeker van. Misschien bent u wel van mening, dat deze wijze van werken tot gevolg heeft, dat het Verbond juist in veel te weinig kwesties zijn stem verheft.

Een officiële uitspraak van het hoofdbestuur wordt door niet-humanisten opgevat als een uitspraak namens het gehele verbond, dat wil zeggen ook namens u. Nu weten we wel dat de normale gang van zaken is, dat u via het bestuur van uw gemeenschap en via het tweejaarlijks congres en de daartussen liggende vergaderingen van de verbondsraad een zekere vorm van controle op het hoofdbestuur uitoefent, maar wij dachten dat de zaak belangrijk genoeg is om op een directere wijze door te praten, opdat we in de toekomst zoveel mogelijk met uw mening rekening kunnen houden. Mocht deze gedachte ook bij u leven, dan willen we u het volgende voorleggen:

een grote delegatie hoofdbestuursleden aanwezig zal zijn om met u als lid van het verbond te praten over de plaats van het Humanisme in onze maatschappij.

Moeten we als verbond proberen om met uitspraken ons te mengen in actuele kwesties? Mogen we namens het verbond een uitspraak doen in politieke zaken? Vindt u dat het hoofdbestuur door het doen van een officiële uitspraak de mening van het gehele verbond weergeeft? Meent u dat het eigenlijk wel de taak van het verbond is om in brandende kwesties een officiële uitspraak te doen? Zijn wij als leden misschien bang voor een „kritisch verbond”? Uiteraard zouden we het prettig vinden, als u een belangstellende vriend of kennis, die toevallig geen lid van het verbond is, ook vraagt om mee te gaan.

De zes middagen zullen worden gehouden:

in Assen

op zaterdag 21 maart, Wilco-centrum.

in Deventer

op zaterdag 4 april, bovenzaal schouwburg.

in Utrecht

op zaterdag 11 april, congres-centrum.

in Amsterdam

op zaterdag 25 april, Krasnapolsky.

in Rotterdam

op zaterdag 9 mei (zaal nog onbekend), en

in Eindhoven

op zaterdag 23 mei (zaal nog onbekend).

We zullen beginnen om 13.00 uur (in Utrecht om 13.30 uur) en denken na een koffie- of thee-pauze om 15.00 uur omstreeks 17.00 uur de bijeenkomst te besluiten. Toegangsprijs f 2,— per persoon. Te zijner tijd zullen de ontbrekende zalen nog worden bekend gemaakt. Misschien dat u nu alvast één van de bovengenoemde data in uw agenda zoudt willen noteren.

W. VAN DOOREN
(algemeen secretaris)

In zes verschillende plaatsen in Nederland zullen discussiedagen worden georganiseerd, waar

Ook U, lezer van het Woord van de Week, bent welkom

Beledigingen

Als reactie op ons programma Bakrakondre, waarin de verontrustende trek van vooral jonge Surinamers naar Nederland, ter sprake kwam, en het volkomen vertekende beeld dat deze Surinamers hebben van de mogelijkheden die er hier voor hen zijn, kwam onder andere de volgende brief:

„Alle Surinamers naar de oerwouden terug sturen of terug naar Suriname want 80 % van deze menschen trekt van socialen zaken, kunnen zich niet aanpassen zijn lui, willen niet werken alleen maar paraciteren van ons, hebben geen beheersing, een minderwaardigheidscomplex intelligentie zeer slecht, vallen meisjes lastig, hebben geen omgangsvormen, enz, dat is schadelijk van onze maatschappij die al ziek genoeg is, ik heb tussen dat soort lang genoeg gewerkt om het te weten wat ik schrijf.

Weg met ze, ze vervelen ons
Nederlanders”

Onze eerste echte anonieme brief. Dankuwel.

In de Volkskrant van afgelopen woensdag worden in een verslag van een rechtzitting, de volgende woorden aangehaald van een Utrechtse officier van justitie. Deze zei tegen een Antilliaanse verdachte:

„Nederlanders discrimineren niet. Zo'n opmerking over uw huidskleur moet u meer als een grapje beschouwen. De Nederlandse mannen worden wel kwaad als u het aanlegt met hun vrouwen.” — Worden ze net zo kwaad op hun blanke vrouwen?

En zouden die Nederlandse mannen *minder* kwaad worden als een blanke het aan zou leggen met hun vrouwen?

Racisme en discriminatie blijken moeilijk te definiëren. De twee partijen die er bij in het geding zijn, zullen al gauw van mening verschillen. We kunnen wel zeggen, dachten we, dat grove, laat staan officiële discriminatie in ons land gelukkig niet of zelden voorkomt. We kun-

nen ook wel stellen dat het leven in Nederland in het algemeen aangenamer en gemakkelijker is naarmate je in uiterlijk en gedrag dichter staat bij de gemiddelde Nederlander.

Enige tijd geleden heeft Nederland het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie ondertekend.

En eind 1968 is in verband daarmee bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend waarmee de minister strafbaar wil stellen:

Het zich in het openbaar opzettelijk beledigend uitlaten over een groep mensen wegens *hun ras*, *hun godsdienst*, of *hun levensovertuiging*.

De minister wil zich dus niet beperken tot belediging op grond van iemands *ras*.

Het hoofdbestuur van het HV heeft op grond daarvan een aantal bezwaren tegen het wetsontwerp kenbaar gemaakt in een brief aan de leden van de Tweede Kamer.

Prof. mr. J. A. Ankum, voorzitter van de juridische sectie van de Humanistische Stichting Socrates, is bij de opstelling van die brief betrokken geweest.

Prof. Ankum: Er is een hele reeks bezwaren. In de eerste plaats dat in onze huidige Nederlandse samenleving geenszins is aangetoond, dat er behoefte bestaat aan een dergelijke versterking, verzwaring van de strafbepaling voor beledigingen van bevolkingsgroepen met betrekking tot hun godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging. Er bestaat namelijk — om de zaak te snappen zouden we even de huidige wet moeten bekijken — er bestaat een artikel 137c, dat zegt dat hij, die zich in het openbaar opzettelijk in beledigende vorm uitlaat over een groep van de bevolking, op een bepaalde manier kan worden gestraft. En nu is het verschil tweemaal: in de eerste plaats wordt aangescherpt dat het gaat om de bevolking met betrekking tot hun levensbeschouwelijke en godsdienstige overtuiging, en bovendien wordt, zoals een jurist dat zou noemen, het *formele* beledigingsbegrip vervangen door een *materieel* beledigingsbegrip. Dat komt hier op neer dat tot nog toe de belediging alleen maar strafbaar is wanneer het op een onnodig beledigende wijze geschiedt, terwijl het ontwerp de mogelijkheid biedt dat de belediging op zichzelf, wat de inhoud van de uitlating betreft, al beledigend zou kunnen zijn en dus strafbaar kunnen worden geacht.

Een dergelijke beperking van de mogelijkheid om vrij je mening te mogen uiten over anderer of je eigen godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging lijkt ons gevaarlijk. Het strafrecht hoort te zijn, zoals een jurist het noemt, een *ultimum remedium*, iets wat je alleen maar te baat moet nemen als blijkt dat op geen enkele andere wijze bepaalde maatschappelijk ongewenste handelingen gekeerd zouden kunnen worden. Dat is in dit geval geenszins aangetoond. Integendeel, er blijkt in de Nederlandse samenleving nauwelijks sprake van conflictsituaties, die een dergelijk diep ingrijpende sanctie zouden rechtvaardigen. Andersom, zijn we langzamerhand tot de overtuiging gekomen dat één van de essentiële beginselen van de democratische samenleving is, de mogelijkheid om vrij je gedachten te uiten over godsdienstige en levensbeschouwelijke punten. En enige beperking, waarvan de noodzaak niet is aangetoond,

Met de oplossing van de prijsvraag van 18 januari i.l. in de serie

Waaruit en van wie?

is deze serie tot een einde gekomen. Wij zijn de heer R. de la Rie erkentelijk voor zijn medewerking en onze deelnemers voor hun belangstelling.

Thans geven wij hieronder de laatste uitslag:

22. Arthur van Schendel: Een zwerver verliefd.
23. Belcampo: Het grote gebeuren (uit nieuwe verhalen).
24. M. Nijhoff: Het uur U.

De boekenbonnen gingen voor deze laatste keer naar:

Mejuffrouw E. A. Magnin, Van Lennep-laan 201, Groningen;
S. J. Westra, Cypresselaan 5, Assen;
Mevrouw Z. Berends-Jonker, Gribbeweg 31, Rhenen.

van dit als een grondrecht te beschouwen beginsel, lijkt me hoogst ongewenst.

Vraag: De bezwaren gaan dus naar de belediging op grond van godsdienst of levensovertuiging. Wat belediging inzake het ras aangaat zijn er geen bezwaren.

Prof. Ankum: Nee. Bovendien ligt daar de zaak ook in die zin al anders, dat, aangezien Nederland partij is geworden bij dat tractaat van 1966 van New York, dat we daar als staat aan gebonden zijn. En dat de vraag of de strafbaarheidsbepaling daar noodzakelijk is, niet meer een vrije vraag is, omdat we op grond van internationale verplichtingen verbonden zijn om die rassendiscriminatie tegen te gaan, daar op strafrechtelijke wijze iets aan te doen.

Daargelaten dat het mij zelf toeschijnt dat ook met het oog op internationale morele druk, het nuttig kan zijn om een zo verwerpelijke zaak als de rassendiscriminatie op een ietwat stringenter wijze strafbaar te maken dan thans, op grond van het huidige artikel 137c mogelijk zou zijn.

Vraag: Als ik het goed begrijp dan zegt u: er zijn ook geen concrete gevallen in het recente verleden die duidelijk zouden kunnen maken, waarom de minister in zijn wetsontwerp aan het verdrag deze uitbreiding wil geven.

Ankum: Het is in elk geval zo dat de Memorie van Toelichting op geen enkele wijze aannemelijk maakt dat een dergelijke uitbreiding van de strafbaarheid gewenst zou zijn. En aangezien ook mij dergelijke gevallen niet bekend zijn, lijkt me dus dat het principiële bezwaar dat je daardoor op een ruimere wijze de vrijheid van meningsuiting aan banden legt, zodat je toch de kans krijgt dat de mensen zich in dit opzicht beperkt zouden voelen door een dergelijke strafbaarheidsbepaling. Ook al zal op grond van het opportuniteitsbeginsel slechts zelden van de mogelijkheid van vervolging gebruik worden gemaakt.

Dus op grond van enerzijds het feit dat de noodzaak afwezig is, althans niet aangetoond, en anderzijds de gevaren van een beperking van de vrije meningsuiting heel duidelijk zijn, lijkt me dat je alleen maar tot de conclusie kunt komen, dat er geen behoefte is aan een andere mogelijkheid van strafbaarstelling van beledigende uitingen, dan zoals het thans geschiedt volgens artikel 137c.

Vraag: Denkt u dat het mogelijk is dat deze toevoeging tot stand is gekomen onder de aan drang of de druk van een tamelijk uitgebreide reactie op het al te enthousiast omtrappen van heilige huisjes; een reactie die vooral sinds de televisie-uitzendingen van Zo Is Het goed zichtbaar is geworden?

Ankum: Het lijkt me zeker heel goed denkbaar dat bij degenen die aan dit ontwerp gedokterd hebben dergelijke gedachten hebben meegesproken. Het is alleen de vraag of dat een algemeen gevoelde behoefte is — dat lijkt me geenszins het geval. Er is natuurlijk ongetwijfeld bij sommige mensen een zekere verontrusting over de extreme uitlatingen die bv. via de televisie worden gedaan. Ook daar zou ik zeggen, als men daar bezwaar tegen heeft, moeten er toch nog andere mogelijkheden zijn — langs de weg van overreding en overleg — om eventuele excessen in te dammen.

Maar het gevaar dat je met een dergelijke straf-

baarheidsbepaling ook heel gewenste ontwikkelingen op het gebied van kritiek terzake van bestaande opvattingen betreffende godsdienst en levensovertuiging zou inbedden, dat gevaar lijkt mij veel groter.

Vraag: In de brief wordt ook gezegd dat het oordeel van de rechter of een bepaalde uitlating beledigend is, een subjectief oordeel is, waarin de levensovertuiging van de rechter zelf meespeelt.

De vraag is nu: is dat niet altijd het geval, vooral ten aanzien van zaken die volop ter discussie staan, zoals abortus provocatus en het gebruik van drugs.

Ankum: Ja, dat is gedeeltelijk waar, gedeeltelijk niet. Het is natuurlijk waar dat de vraag of iets als abortus provocatus of het gebruik van verdovende middelen strafbaar behoort te zijn, of niet, duidelijk een levensbeschouwelijke vraag is. Alleen daar is het zo, dat de wettelijke omschrijving over het algemeen geen dubium laat over de vraag of een bepaalde handeling al dan niet onder de strafbepalingen valt. En een rechter die vindt dat dat niet strafbaar behoort te zijn, die kan bedanken als strafrechter.

In deze zaak ligt het anders, omdat hier de vraag of iets al dan niet beledigend is voor een bepaalde bevolkingsgroep in verband met haar levensbeschouwelijke of godsdienstige overtuiging, op zichzelf een zaak is die slechts mede in verband met je eigen levensbeschouwelijke opvattingen zult kunnen bepalen. Het verschil is dus dat bij die abortus de vraag of het strafbaar behoort te zijn een mede levensbeschouwelijke vraag is, terwijl hier de vraag of iets al dan niet onder de delictomschrijving valt een mede door de eigen levensbeschouwing bepaalde vraag is.

Vraag: Gaat het er om dat het delict niet in de wet omschreven wordt, of dat het niet omschreven kan worden?

Ankum: Het wordt in de wet wel omschreven, alleen de formulering is zo ruim dat je voor het bepalen of iets al dan niet beledigend is in verband met levensbeschouwing of godsdienst je eigen levensopvatting eenvoudig niet weg te denken is.

Vraag: De bezwaren komen dus gedeeltelijk voort uit een zekere bezorgdheid over de vrijheid van meningsuiting. Vindt u in het algemeen dat die vrijheid in ons land voldoende in de wet is gewaarborgd?

Ankum: U weet dat dit ook één van de hete hangijzers is die in de commissie tot herziening van de grondwet ter sprake is geweest. Ik kan het niet helemaal overzien zonder de hele zaak opnieuw te bestuderen, maar het lijkt me wel dat de formulering zoals hij thans in de grondwet staat, met de beperking tot het medium drukpers veel te eng is. En dat we zeker zullen moeten streven naar een formulering waarbij ook andere uitingen dan die, welke via de drukpers geschieden, in beginsel gewaarborgd moeten zijn.

Vraag: Ook dit wetsontwerp vereist weer een uitgebreide studie van specialisten, vóór een leek ook de consequenties er van kan begrijpen. Is het in het algemeen mogelijk om te komen tot de formulering van wetboeken die voor ieder normaal ontwikkeld mens begrijpelijk zijn?

Ankum: Het is een beroemde vraag, waarop al eeuwen lang het antwoord is dat dat maar in beperkte mate mogelijk is.

U weet, in Zwitserland heeft Eugen Huber in 1911 een wetboek gemaakt, een burgerlijk wetboek, waarin hij de pretentie had dat alles wat daar in stond door elke burger te begrijpen zou zijn. Dat lijkt alleen maar zo. Want als je dat leest denk je dat je het begrijpt, maar als je er iets nader op in gaat dan merk je dat die zogenaamd duidelijke formuleringen helemaal niet duidelijk zijn.

Ik geloof dat je in dat opzicht ook moet onder-

scheiden tussen de verschillende delen van het recht. Het strafrecht, de strafbepalingen moeten als het enigszins kan wel zoveel mogelijk duidelijk geformuleerd worden, omdat de gevaren voor de burger bij overtreding er van zo groot zijn. In het civiele recht zijn er takken van rechtsregels, waar de materie uit zijn aard zo ingewikkeld is, dat we al blij mogen zijn — ik denk bv. aan het zesde boek van het nieuwe BW handelend over het algemene deel van het verbintenissenrecht, dat we al blij mogen zijn dat juristen het bij eerste lezing, althans in hoofdzaken begrijpen.

Voor een riks een blinde ziende maken

HIVOS HELPT MEDISCH WERK IN AFRIKA

In de ontwikkelingslanden is één op elke 100 mensen — gemiddeld genomen — blind. In gunstige situaties is dit 1 op 140, in ongunstige 1 op 60! Wat deze cijfers echter nog ernstiger maakt is dat drievierde van deze gevallen van blindheid voorkomen of genezen kunnen worden als er ter plaatse deskundige hulp voorhanden zou zijn geweest! En dat in landen waar sociale voorzieningen ontbreken en het lot van de blinde dus extra tragisch is.

Sinds geruime tijd hebben Europese en Amerikaanse blindenbonden scholen voor blinden in ontwikkelingslanden opgericht. Het voorkomen en genezen van blindheid werd hoofdzakelijk overgelaten aan de artsen ter plaatse. Deze artsen komen voor een belangrijk deel uit de ontwikkelde landen. In Oost-Afrika bijvoorbeeld werken alleen reeds ongeveer 60 Nederlandse artsen. Hun opleiding is echter afgestemd op de situatie in de ontwikkelde landen, die wordt gekenmerkt door het feit dat achter de algemene arts een reeks van specialisten klaar staat om de ernstige gevallen over te nemen. Voor oogheelkunde geldt dit in het bijzonder; daar zijn het zelfs niet de ernstige gevallen, die men naar de oogarts doorzendt, maar de meeste. Het gevolg is dat de Westerse arts in het algemeen zich weinig met oogheelkunde bemoeit; ook de arts die naar de tropen gaat, krijgt hiervoor geen aparte opleiding. In het totaal van de medische voorzieningen in ontwikkelingslanden, die overigens nog veel te wensen overlaten, is de oogheelkunde dus nog een achtergebleven gebied. Verschillende organisaties hebben dit onderkend. Zo heeft de Prof. dr. H. J. M. Weve-Stichting op dit gebied al activiteiten ontwikkeld en ook elders wint het inzicht veld dat de oogheelkundige therapie en voorzorg in ontwikkelingslanden snel moet worden verbeterd. In Nederland heeft dit ertoe geleid dat de kortgeleden opgerichte Stichting voor Medisch Werk in Afrika (MEWA), zich in eerste instantie zal gaan bezighouden met dit probleem. Deze nieuwe stichting zal daartoe samenwerken met een aantal bestaande organisaties.

In de eerste plaats is dat de Prof. Weve-Stichting, die de medische zijde voor haar rekening gaat nemen. Voorts wordt nauw samengewerkt met de African Medical and Research Foundation (AMREF) die haar faciliteiten in Oost-Afrika hiervoor ter beschikking stelt. Deze Engelse organisatie onderhoudt aldaar onder andere de Flying Doctor Service. Deze dienst heeft bijvoorbeeld een net van radioverbindingen in Oost-Afrika tot stand gebracht en verschaft

specialistische hulp aan veelal afgelegen ziekenhuizen. Daartoe maakt zij gebruik van een aantal kleine vliegtuigjes die deze artsen binnen korte tijd naar een volgend ziekenhuis brengen of in noodgevallen, waar niet kan worden volstaan met een advies over de radio, naar de desbetreffende plaats.

MEWA nu wil om te beginnen in het kader van deze dienst de oogheelkundige voorzieningen verbeteren, door het uitzenden van oogartsen, het ter beschikking stellen van medicijnen, instrumenten en andere medische voorzieningen. Een belangrijk element hierbij bestaat uit de overdracht van kennis op de aanwezige artsen opdat deze de meest voorkomende oogziekten zelf kunnen gaan behandelen.

De derde organisatie, die medewerking gaat verlenen aan de activiteiten van MEWA is het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelings-Samenwerking (Stichting HIVOS), die in Nederland de administratieve en organisatorische belangen zal behartigen. Daarmede is zowel nationaal en internationaal een samenwerking verwezenlijkt, die waarborgt dat MEWA een doeltreffende bijdrage zal kunnen gaan leveren aan het voorkomen en genezen van blindheid in Afrika. Hoe doeltreffend zal mede afhangen van de steun die de Nederlandse bevolking aan deze activiteit zal gaan verlenen. Daarbij is van belang dat als de voorzieningen eenmaal aanwezig zijn, zoals ter zake kundige artsen en instrumentarium, de kosten per geval bijzonder laag kunnen zijn. Een blinde staarpatiënt ergens in de binnenlanden van Afrika blijft blind tot zijn dood. Een lensextractie door een daartoe bekwaame arts kan met betrekkelijk eenvoudige middelen worden uitgevoerd. Voor de blinde is het echter een verschil van dag en nacht, waarbij in het ongunstigste geval, nl. als de operatie mislukt, nog zoveel zicht wordt verkregen dat men zijn vee en land weer kan gaan verzorgen. Bezieet men het van de zijde van de verzorging van blinden dan blijkt dat de jaarlijkse kosten van één enkele leerling van een blindeninstituut ter plaatse, voldoende zijn om 200 blinden te genezen. Het is daarom inderdaad mogelijk om — bij wijze van spreken — een blinde voor f 2,50 ziende te maken.

Niet alle blinden in ontwikkelingslanden kunnen worden genezen, dat spreekt vanzelf. Maar van de naar schatting 15 à 20 miljoen blinden in ontwikkelingslanden kan een belangrijk deel wel ziende worden. De middelen daartoe kunnen wij helpen verschaffen! R. Sorgedragers

*Stichting voor Medisch Werk in Afrika
Nassau Odijsstraat 8, Den Haag, giro: 487.600.*